

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.51>

УДК 338,5

В. М. Марченко,

*д. е. н., професор, професор кафедри економіки і підприємництва,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»*

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-4756-3703>

В. А. Швець,

*студентка кафедри економіки і підприємництва,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут Імені Ігоря Сікорського»*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-4189-8922>

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ДИНАМІКУ СОБІВАРТОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

V. Marchenko,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Economics
and Entrepreneurship,*

National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

V. Shvets,

*Student of the Department of Economics and Entrepreneurship,
National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”*

FACTORS AFFECTING THE DYNAMICS OF PRODUCTION COSTS IN DAIRY INDUSTRY ENTERPRISES

У статті досліджено особливості формування собівартості продукції підприємств молочної промисловості України та визначено ключові фактори, що впливають на її динаміку. Розглянуто зовнішні виклики галузі, включно зі зростанням цін на сировину та енергоресурси, впливом воєнних дій на логістику та експорт, а також роллю державного регулювання і ринкової кон'юнктури. Визначено внутрішні чинники, серед яких технічний стан обладнання, рівень автоматизації виробничих процесів, організація постачання сировини та мотивація персоналу. На основі статистичних даних проведено аналіз динаміки витрат і доходів підприємств за 2020–2024 рр., що свідчить про випереджаюче зростання собівартості та нестійку прибутковість галузі. Особлива увага приділена практичним аспектам управління витратами: модернізації виробничих потужностей, енергоощадним технологіям, цифровізації обліково-логістичних процесів та формульному ціноутворенню. На прикладі ТДВ «Яготинський маслозавод» і ТОВ «Пирятинський сирзавод» проведено горизонтальний і вертикальний аналіз фінансових результатів. Наукова цінність статті полягає в комплексному аналізі зовнішніх і внутрішніх факторів собівартості, практична – у визначенні напрямів підвищення конкурентоспроможності через модернізацію, цифровізацію та оптимізацію логістики.

The article investigates the features of cost formation in Ukrainian dairy industry enterprises and identifies the key factors affecting its dynamics. The research emphasizes both external and internal influences. External challenges include fluctuations in raw milk and energy prices, inflationary pressures, taxation and regulatory policies, market demand variability, and the impact of military actions on logistics, export, and supply chains. Internal determinants analyzed include the technical condition of equipment, degree of automation and mechanization, labor productivity, staff motivation, quality control systems, and the organization of raw material procurement. Using statistical data from 2020 to 2024, the study examines trends in production costs and revenues of major dairy

enterprises, indicating that costs are increasing faster than revenues, which leads to declining profitability and financial instability in some cases. Special attention is given to practical strategies for cost management, including modernization of production facilities, adoption of energy-efficient and environmentally friendly technologies, digitalization of accounting and logistics processes, long-term contracts with suppliers, cooperation with local farmers, and implementation of formula-based pricing mechanisms. A horizontal and vertical financial analysis is conducted for PJSC “Milk Alliance,” LLC “Piryatyn Cheese Factory,” and LLC “Yahotyn Butter Factory,” demonstrating that enterprises employing systematic cost control and strategic investment in technology achieve higher financial stability and resilience. The scientific significance of the study lies in providing a comprehensive analysis of the interplay between external and internal factors shaping production costs in the dairy sector, while its practical value is in offering actionable recommendations for improving competitiveness, enhancing profitability, optimizing production processes, streamlining logistics, and diversifying product lines toward higher value-added dairy products. The findings contribute to both theory and practice, providing guidance for policymakers, managers, and investors seeking to enhance efficiency and resilience of the Ukrainian dairy industry under conditions of market volatility and post-war economic recovery.

Ключові слова: молочна промисловість, собівартість продукції, управління витратами, фінансова стійкість, модернізація, конкурентоспроможність.

Keywords: dairy industry, production cost, cost management, financial stability, modernization, competitiveness.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В сучасних умовах господарювання ефективне управління витратами є ключовим чинником забезпечення конкурентоспроможності підприємств молочної промисловості.

Ця галузь характеризується високою ресурсоемністю та значною залежністю від коливань цін на сировину й енергоносії. Зростання собівартості без належного контролю може призвести до зниження рентабельності та втрати позицій на ринку. Водночас оптимізація витрат і пошук резервів їх скорочення дозволяють молокопереробним підприємствам підвищувати ефективність виробництва, адаптуватися до змін кон'юнктури ринку та забезпечувати стабільність фінансових результатів.

Молочна галузь є однією з ключових складових агропромислового комплексу України. В умовах зростання цін на сировину та енергоресурси, а також впливу воєнних дій на логістику та експорт, питання ефективного управління витратами набуває особливої актуальності. Молочна галузь України забезпечує населення одними з базових продуктів харчування, а також виступає важливою складовою експортного потенціалу країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Собівартість є класичною економічною категорією, на яку не впливають ні зміни часу, ні тенденції розвитку економічних процесів. Однак останні формують види та обсяг витрат в собівартості, змінюючи її значення та визначаючи фінансові результати діяльності. Дослідження змін структури та тенденцій поведінки витрат видів економічної діяльності дозволяє прогнозувати цінові та структурні зміни в економіці, а дослідження витрат суб'єктів економічної діяльності – збалансованість економічних інтересів учасників процесу виробництва. Аналіз фонду періодичних видань Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського дозволив виявити невисокий інтерес до дослідження питань собівартості в молочній промисловості України. Із досліджень останніх років цікавими є наукові праці Климчук В. В. [1], яка досліджує чутливість собівартості до факторів впливу, Жмудінський В. П. [2], який аналізує причини та випадки продажу товарів за

ціною нижче собівартості, Аверчева Н. О. [3], досліджує вплив собівартості на формування показників ефективності діяльності підприємств.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Метою статті є аналіз тенденцій зміни собівартості в умовах сучасних зовнішніх викликів для підприємств молочної промисловості та узагальнення передового досвіду формування ефективної системи управління витратами вибірки бази дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Собівартість продукції у молочній промисловості формується під впливом комплексу зовнішніх і внутрішніх факторів. Вони визначають темпи зростання витрат, структуру собівартості та можливості підприємств утримувати конкурентоспроможність на ринку. У сучасних умовах саме правильна ідентифікація та оцінка впливу цих факторів стають ключем до ефективного управління витратами.

До зовнішніх факторів відносять зміну цін на молочну сировину. Суттєве зростання цін на енергоносії (електроенергію, газ, паливо) також безпосередньо впливає на рівень витрат у молочному виробництві. Крім того, значним чинником виступає державне регулювання: податкова політика, вимоги до безпечності харчових продуктів. Важливу роль відіграє й кон'юнктура ринку – коливання попиту на молочну продукцію та купівельна спроможність населення.

Внутрішні фактори визначаються насамперед організаційним і технічним рівнем самого підприємства. Важливим чинником є ступінь модернізації обладнання: впровадження нових технологій пастеризації, фасування та автоматизації процесів дає можливість знизити витрати енергії та робочого часу. Раціональне використання сировини дозволяє зменшити втрати при транспортуванні і переробці молока. Додаткове значення має система мотивації персоналу, яка визначає продуктивність праці, та організація логістики, що формує витрати на збут продукції.

За даними Державної служби статистики, у 2022 р. індекс цін на молочні продукти зріс на 25 %, що свідчить про суттєвий вплив інфляційних процесів, подорожчання енергоресурсів та сировини. У 2023 р. темпи зростання дещо уповільнились — ціни піднялися іще на 10,6 %. Отже, витрати підприємств молочної промисловості продовжують зростати, хоча динаміка має хвилеподібний характер: різкі стрибки змінюються більш помірними темпами [4].

Серед головних чинників такого зростання варто виокремити подорожчання сировини та енергоносіїв, зокрема через повномасштабне вторгнення Росії. Це підтверджує комплексність факторів, що впливають на собівартість продукції молочної галузі, та доводить необхідність їх урахування при формуванні ефективної системи управління витратами.

Водночас у 2020–2023 рр. молочна промисловість загалом демонструвала відносну стійкість у динаміці обсягів реалізації продукції. Виключенням став 2022 р. — рік початку війни в Україні. Однак прибутковість діяльності підприємств залишається нестійкою, що пояснюється випереджаючими темпами зростання витрат порівняно з темпами зростання реалізації (табл. 1).

Таблиця 1. Економічні показники діяльності підприємств молочної промисловості [5]

Рік	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	Темп приросту обсягу реалізованої продукції, %	Витрати на виробництво продукції, тис. грн	Темп приросту витрат, %	Прибуток до оподаткування, тис. грн	Темп приросту прибутку до оподаткування, %
2020	75531190,9	6,12	66934811,4	7,73	909213,2	-16,71
2021	79990472,2	5,90	70825889,3	5,81	257591,7	-42,83
2022	77063976,4	-3,66	66582739,4	-5,99	2385166,8	170,64
2023	92449691,7	19,96	81012303,1	21,67	3467063,0	5,99

Скорочення обсягів виробництва молока залишається основною проблемою розвитку молочної промисловості. Так, у 2023 р. виробництво молока в Україні зменшилося на 7% порівняно з попереднім роком. Це

зниження було спричинене зростанням собівартості кормів та енергоресурсів, а також політичною нестабільністю. У структурі собівартості молочної продукції матеріальні витрати займають 87–89 %, тоді як витрати на оплату праці становлять лише 7–8 %. Це підтверджує вирішальний вплив кількості та якості сировини на формування витрат [6].

Хоча, не зважаючи на попередньо вказану інформацію, варто також зазначити, що загальне зростання поголів'я у провідних регіонах, таких як Полтавська, Черкаська, Київська області, створює сприятливі умови для стабільного збільшення обсягів виробництва і доходів підприємств молочної галузі. Крім того, у 2024 р. Україна зберегла позитивне сальдо зовнішньої торгівлі молочними продуктами, збільшивши експорт на 16 %, що свідчить про конкурентоспроможність галузі на світовому ринку [7].

Сучасні молокопереробні підприємства застосовують різноманітні підходи до управління витратами, які можна систематизувати за кількома ключовими практичними напрямками.

По-перше, технологічні рішення. Значна частина підприємств інвестує у модернізацію виробничих потужностей, до яких входять наступні: встановлення енергоощадних охолоджувальних систем, сучасних фасувальних та пакувальних ліній, обладнання для автоматизації процесів пастеризації й зберігання. Такі інновації дають змогу не лише скорочувати витрати електроенергії та інших ресурсів, а й зменшувати виробничі втрати, підвищувати швидкість обробки молока та забезпечувати стабільну якість готової продукції. У довгостроковій перспективі це сприяє кращому контролю собівартості та зміцненню конкурентних позицій підприємства на внутрішньому й зовнішньому ринках [8].

По-друге, організаційні моделі взаємодії. Деякі компанії обирають шлях кооперації з фермерами та невеликими сільськогосподарськими виробниками. Об'єднання ресурсів дозволяє суттєво скоротити логістичні та трансакційні витрати, налагодити стабільність постачань та отримати більш якісну сировину. Проте існують і бар'єри, серед яких – нестабільність поголів'я у приватних

господарствах, а також складність юридичного оформлення та підтримання таких коопераційних об'єднань [9].

По-третє, контрактно-цінові механізми. На прикладі компанії «Молокія», тобто ПрАТ «Тернопільський молокозавод», та АТ «Молочний альянс» простежується тенденція переходу до довгострокових угод із постачальниками молока. Застосування формульного ціноутворення, яке враховує середньоєвропейські показники, дозволяє забезпечити прогнозованість витрат, мінімізувати ризики різких цінових коливань на сировину та створювати умови для стабільності фінансових результатів. Це підвищує рівень довіри між учасниками ринку й дає змогу підприємствам більш впевнено виходити на зовнішні ринки [10].

По-четверте, цифровізація та автоматизація. Все більше підприємств переходять до використання сучасних інформаційних систем управління, серед яких прикладом є «IT-Enterprise». Такі технології забезпечують контроль за рухом сировини від постачальника до кінцевого виробничого циклу, дозволяють оптимізувати логістику, скоротити витрати часу і ресурсів на обробку інформації, а також створюють прозорість у прийнятті управлінських рішень. У результаті підвищується ефективність бізнес-процесів та знижується ймовірність нераціональних витрат [11].

По-п'яте, екологічно-ресурсна складова. Окремі компанії, зокрема «Danon», активно впроваджують практики ощадного використання енергоресурсів і води, а також системи вторинної переробки відходів, у тому числі виробництво біогазу. Такі ініціативи не лише відповідають сучасним європейським стандартам сталого розвитку, але й водночас знижують непрямі витрати виробництва, підвищують енергоефективність та покращують екологічний імідж компаній на ринку [12].

По-шосте, заходи з енергетичної стійкості та відновлення сировинної бази. Підприємства впроваджують резервні джерела енергії, що дозволяє мінімізувати ризики зупинки виробництва у кризових умовах, зокрема під час відключень електроенергії чи перебоїв у постачанні газу. Паралельно

здійснюються інвестиції у наросування поголів'я у відносно безпечних регіонах, що формує основу для стабільного сировинного забезпечення у майбутньому та створює передумови для відновлення галузі у післявоєнний період.

Таким чином, підприємства комбінують технології, договори, цифрові рішення та екологічні практики для контролю витрат та підвищення конкурентоспроможності. Короткостроково це знижує собівартість і мінімізує ризики, а довгостроково — забезпечує стійкість молочної галузі України, особливо в умовах післявоєнного відновлення та проблем із сировиною.

Вивчення різних підходів до управління витратами дозволяє не лише систематизувати досвід підприємств, а й оцінити, як конкретні практичні заходи впливають на їхню фінансову стабільність і стійкість діяльності. Наступним логічним кроком є розгляд прикладів конкретних молокопереробних підприємств — таких як ТДВ «Яготинський маслозавод» та ТОВ «Пирятинський сирзавод» — щоб показати, яким чином інвестиції в модернізацію, оптимізацію логістики, цифровізацію та договірні практики реально сприяють утриманню собівартості під контролем, підвищенню ефективності виробництва та стійкості підприємств у сучасних умовах ринку.

Показовим прикладом є історія розвитку ТДВ «Яготинський маслозавод». Ще у 2000 р. залучення інвестицій через статутне партнерство з банком «Аваль» дозволило перетворити підприємство на високотехнологічного виробника молочної продукції, здатного демонструвати високу ефективність виробництва. Поєднання інвестицій у технології та налагодженої взаємодії з постачальниками стало основою стабільного розвитку заводу в наступні роки.

Аналіз собівартості дозволяє визначити ефективність виробництва та виявити напрями оптимізації витрат [13] (табл. 2).

Аналіз показників підприємства може сказати про позитивну динаміку його діяльності за останні чотири роки. Так, у 2022 р. дохід підприємства мав приріст у 7,2 % порівняно з 2021 р. У 2023 р. зростання доходу стало ще більш відчутним і склало 18,2 % від рівня попереднього року. Ці показники свідчать про

активне розширення ринкової діяльності підприємства, що може бути пов'язано як із збільшенням обсягів виробництва, так і з підвищенням цін на продукцію. Водночас, слід зазначити, що собівартість продукції також зазнала поступового збільшення: у 2022 р. вона зросла на 186 361 тис. грн (+6,7 %), а у 2023 р. — на 524 666 тис. грн (+17,6 %), у 2024 р. — на 408 199 тис. грн (+11,6 %).

**Таблиця 2. Агрегована таблиця основних показників діяльності
ТДВ «Яготинський маслозавод» за 2021-2024 рр.**

Рік	Чистий дохід від реалізації, тис. грн	Приріст доходу, тис. грн	Темп приросту доходу, %	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	Приріст собівартості, тис. грн	Темп приросту собівартості, %	Прибуток, тис. грн	Частка собівартості у доході, %
2021	3 217 873	—	—	2 795 081	—	—	422 792	86,8 %
2022	3 449 771	231 898	7,2 %	2 981 442	186 361	6,7 %	468 329	86,4 %
2023	4 076 262	626 491	18,2 %	3 506 108	524 666	17,6 %	570 154	86,0 %
2024	4 576 844	500 582	12,3 %	3 914 307	408 199	11,6 %	662 537	85,5 %

Збільшення її пов'язане з підвищенням вартості сировини, енергоресурсів, а також транспортних і логістичних витрат, що є типовими викликами для молочної галузі в сучасних економічних умовах.

Вертикальний аналіз демонструє позитивну тенденцію до зниження частки собівартості у доході: з 86,8 % у 2021 р. до 85,5 % у 2024 р. Це свідчить про підвищення ефективності виробництва, оптимізацію витрат та збереження рентабельності в умовах зростання витрат.

Динаміка приросту економічних показників діяльності ТДВ «Яготинський маслозавод» (рис.1) засвідчує тенденції їх узгодженості та відповідності «золотому правилу економіки», коли темпи приросту прибутку перевищують темпи приросту доходу.

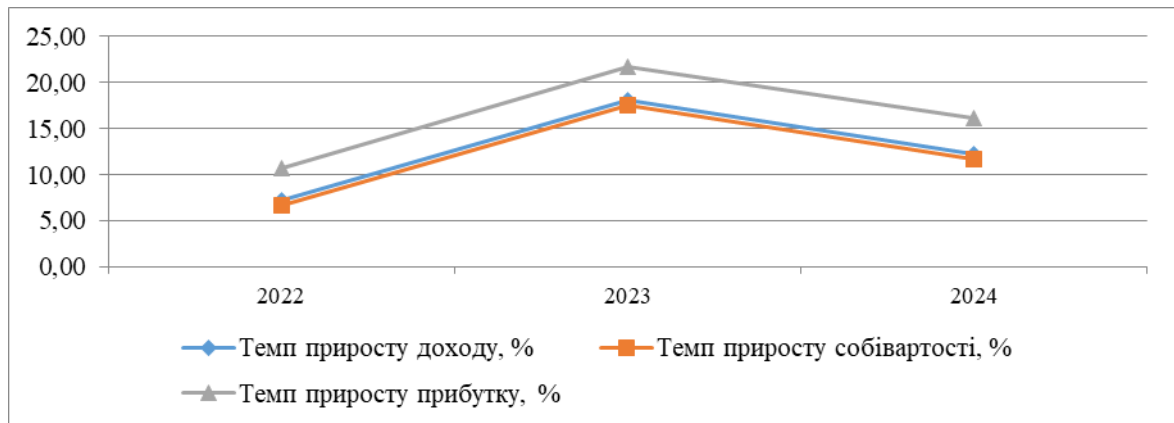

Рисунок 1. Темпи приросту економічних показників ТДВ «Яготинський маслозавод»

Для подальшого підвищення ефективності роботи ТДВ «Яготинський маслозавод» доцільно рекомендувати низку стратегічних кроків. По-перше, слід продовжити модернізацію основних виробничих потужностей із застосуванням новітніх енергоощадних технологій, що дозволить знизити витрати на електроенергію та паливо. По-друге, важливо оптимізувати логістичні процеси, особливо в умовах ускладнень транспортних маршрутів, щоб мінімізувати втрати часу і коштів на доставку сировини та готової продукції. По-третє, варто розвивати асортимент продукції, зосереджуючись на випуску преміальних молочних товарів та продуктів із доданою вартістю, які мають вищу рентабельність і кращу конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Разом із ТДВ «Яготинський маслозавод» до складу «Молочного альянсу» входить і ТОВ «Пирятинський сирзавод». Його фінансові результати за той самий період (2021–2024 рр.) також заслуговують на увагу, оскільки дають змогу комплексніше оцінити стан та перспективи розвитку молочної галузі. Нижче наведено агреговані показники діяльності підприємства (табл. 3) [14].

Таблиця 3. Агреговані показники діяльності ТОВ «Пирятинський сирзавод» за 2021–2024 рр.

Рік	Чистий дохід від реалізації, тис. грн	Приріст доходу, тис. грн	Темп приросту доходу, %	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	Приріст собівартості, тис. грн	Темп приросту собівартості, %	Валовий прибуток, тис. грн	Частка собівартості у доході, %
2021	1 404 740	–	–	1 340 406	–	–	64 334	95,4 %
2022	1 753 605	348 865	24,8 %	1 526 469	186 063	13,9 %	227 136	87,1 %
2023	1 718 306	-35 299	-2,0 %	1 600 742	74 273	4,9 %	117 564	93,1 %
2024	2 010 114	291 808	17,0 %	1 886 260	285 518	17,8 %	123 854	93,8 %

У 2022 р. підприємство продемонструвало істотне зростання доходів (+24,8 %), що перевищило темпи зростання собівартості (+13,9 %). Це дозволило суттєво наростити валовий прибуток (+253,1 %). У 2023 р. ситуація погіршилася: дохід знизився на 2,0 %, тоді як собівартість зросла на 4,9 %, що призвело до падіння валового прибутку майже наполовину. У 2024 р. дохід знову зріс на 17,0 %, але темпи приросту собівартості (+17,8 %) виявилися навіть вищими, що обмежило зростання прибутку до +5,4 %.

Аналіз свідчить, що найкращі результати підприємство продемонструвало у 2022 р.: частка собівартості у доході знизилася до 87,1 %, що забезпечило найбільшу частку валового прибутку (12,9 %). У наступні роки ефективність знизилася: у 2023–2024 рр. собівартість знову перевищила 93 %, що свідчить про тиск з боку витрат.

Загалом, фінансові результати ТОВ «Пирятинський сирзавод» за 2021–2024 рр. відмінні від результатів ТДВ «Яготинський маслозавод» та демонструють нестійку динаміку: попри зростання доходів у 2022-2024 рр., зберігається проблема випереджаючого зростання собівартості над доходами, що обмежує рентабельність підприємства.

На основі проведеного аналізу можна рекомендувати ТОВ «Пирятинський сирзавод» застосувати комплекс заходів з управління

витратами, аналогічних до тих, що успішно впроваджували ТДВ «Яготинський маслозавод»: інвестувати в модернізацію обладнання для підвищення технологічного рівня виробництва та зниження собівартості, оптимізувати логістичні та постачальницькі процеси, впровадити цифрові системи контролю виробництва та обліку сировини, а також розглянути договірні практики, які забезпечують стабільні закупівельні ціни. Адже подібні заходи дозволять стримувати зростання собівартості, підвищити ефективність виробництва та покращити рентабельність підприємства, особливо у періоди нестійкого доходу.

Водночас важливою складовою комплексного дослідження є аналіз фінансових результатів ПрАТ «Молочний альянс» у цілому. Це пояснюється тим, що холдинг об'єднує кілька підприємств із різними виробничими профілями та регіональною специфікою, а консолідовані результати більш повно відображають його ринкову позицію, інвестиційну привабливість і фінансову стійкість. Загальна динаміка за 2021–2024 рр. свідчить: попри зростання доходів, група стикається з проблемою випереджаючого зростання витрат. Саме це обмежує можливості для інвестування, модернізації та розширення асортименту. Тому подальший аналіз «Молочного альянсу» як єдиного корпоративного утворення є необхідним для розуміння стратегічних перспектив розвитку молочної галузі в Україні (табл. 4) [15].

Таблиця 4. Агреговані показники діяльності ПрАТ «Молочний альянс» (2021–2024 рр.)

Рік	Чистий дохід від реалізації, тис. грн	Собівартість реалізації, тис. грн	Валовий прибуток, тис. грн	Прибуток/збиток до оподаткування, тис. грн	Частка собівартості у доході, %
2021	5 439 872	4 929 441	510 431	-224 580	90,6 %
2022	6 143 771	4 982 716	1 161 055	н/д	81,1 %
2023	6 965 657	5 786 719	1 178 938	180 539	83,1 %
2024	8 318 152	7 360 777	957 375	6 471	88,4 %

У 2021 р. ПрАТ «Молочний альянс» мало високий рівень собівартості (90,6 % від доходу), що призвело до збитку до оподаткування (-224,6 млн грн).

У 2022 р. ситуація суттєво покращилася: собівартість знизилася до 81,1 %, а валовий прибуток зріс у понад два рази (1,16 млрд грн). Однак у 2023–2024 рр. тенденція змінилася – собівартість знову зростала, а прибутковість знижувалася, аж до майже нульового фінансового результату в 2024 р.

Горизонтальний аналіз демонструє контрастність динаміки. У 2022 р. відбулося істотне покращення: доходи зросли на 12,9 %, а собівартість лише на 1,1 %, що забезпечило значний приріст валового прибутку (+127,5 %). У 2023 р. доходи і собівартість росли синхронно, а прибуток залишався відносно стабільним. Натомість у 2024 р. витрати зросли значно швидше (+27,2 %), ніж дохід (+19,4 %), що призвело до падіння валового прибутку майже на 19 % та критичного зменшення прибутку до оподаткування (до 6,5 млн грн).

Вертикальний аналіз підтверджує загальну тенденцію: частка собівартості у доходах коливалася в діапазоні від 81 % (2022 р.) до 90,6 % (2021 р.), але у 2024 р. знову зросла до 88,4 %. Відповідно, рентабельність скоротилася: валова маржа впала з 18,9 % у 2022 р. до 11,6 % у 2024 р., а прибуток до оподаткування фактично нівелювався.

Консолідовані результати ПрАТ «Молочний альянс» формують усереднений показник, який відображає як сильні, так і слабкі сторони окремих підприємств. На основі аналізу фінансових результатів ПрАТ «Молочний альянс» можна рекомендувати комплексне управління витратами на рівні холдингу. Зокрема, до рекомендацій по інвестиціям у модернізацію обладнання, впровадженню цифрових технологій, оптимізації закупівельної політики та постачальницьких договорів, можна додати можливість впровадження централізованої системи планування та моніторингу витрат у рамках холдингу. Окрему увагу слід приділити експортному потенціалу. Українська молочна галузь у 2024 р. зберегла позитивне сальдо зовнішньої торгівлі, що підтверджує конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Для «Молочного альянсу» експорт може стати одним із ключових резервів зростання, адже потенційно може компенсувати внутрішні витратні ризики та розширювати ринки збуту продукції з більшою доданою вартістю.

Такі заходи дозволять утримувати собівартість під контролем, підвищити ефективність виробництва на рівні групи та стабілізувати прибутковість, що особливо важливо за умови зростання витрат випереджаючими темпами.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Аналіз сучасного стану молочної промисловості України показує, що галузь функціонує в умовах постійного зростання витрат на сировину, енергоресурси та логістику, що ускладнює забезпечення стабільної рентабельності підприємств; при цьому собівартість продукції формується переважно за рахунок матеріальних витрат, а менша частка припадає на оплату праці, що підтверджує вирішальний вплив кількості та якості сировини на виробничі витрати. Водночас підприємства демонструють різну здатність адаптуватися до зовнішніх і внутрішніх факторів: частина ефективно управляє витратами через модернізацію обладнання, автоматизацію та цифровізацію процесів, оптимізацію логістики, довгострокові угоди з постачальниками та застосування енергоощадних технологій, що дозволяє контролювати собівартість, підвищувати ефективність виробництва та конкурентоспроможність продукції; інші підприємства, особливо регіональні або менш диверсифіковані, залишаються більш уразливими до коливань цін, інфляції та зовнішніх ризиків, що проявляється у нестійкій динаміці доходів і прибутку. Загалом для забезпечення стійкого розвитку галузі необхідне комплексне управління витратами, стратегічне інвестування, модернізація виробництва, розширення асортименту продукції з більшою доданою вартістю та активне використання внутрішніх і зовнішніх резервів, що дозволить утримувати фінансову стабільність і конкурентоспроможність молочної промисловості України як на національному, так і на міжнародному ринках.

Література

1. Климчук В. В., Лопашук І. А., Мацюк Н. О. Застосування аналізу чутливості для оцінювання факторів, які визначають собівартість продукції

підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 46. С. 123-128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrctr_2020_46_22. (дата звернення: 10.09.2025).

2. Жмудінський В. П. Продаж продукції за ціною нижчою за виробничу собівартість: податкові наслідки. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"*. Політологія. Соціологія. Право. 2022. № 2. С. 67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2022_2_12. (дата звернення: 11.09.2025).

3. Аверчева Н. О. Економічний аналіз рентабельності молока. *Агросвіт*. 2021. № 7-8. С. 109-120. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.7-8.109

4. Індекс цін на молочні продукти. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/wares/index/dairy/>. (дата звернення: 12.09.2025).

5. Діяльність підприємств. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 12.09.2025).

6. Виробництво молока в Україні у червні скоротилося на 7% – АВМ. Open4Business. – 29 липня 2025 року. URL: <https://open4business.com.ua/vyrobnytstvo-moloka-v-ukrayini-u-chervni-skorotylosya-na-7-avm/>. (дата звернення: 12.09.2025).

7. Молочна карта України-2025: здобутки попри втрати. Асоціація виробників молока України. URL: <https://avm-ua.org/uk/post/molocna-karta-ukraini-2025-zdobutki-popri-vtrati>. (дата звернення: 12.09.2025).

8. Enhancing energy efficiency in Ukraine's dairy sector: opportunities for Dutch companies. *Agroberichten Buitenland*. URL: <https://www.agroberichtenbuitenland.nl/actueel/nieuws/2024/12/30/enhancing-energy-efficiency-in-ukraines-dairy-sector-opportunities-for-dutch-companies>. (дата звернення: 15.09.2025).

9. Третя сила — становлення кооперації виробників молока в Україні. Milkua. URL: <https://milkua.info/uk/post/treta-sila-stanovlenna-kooperacii-virobnikiv-moloka-v-ukraini>. (дата звернення: 15.09.2025).

10. Формула стабілізації: для чого “Молокія” та “Молочний альянс” пропонують зафіксувати ціни на сировину. Harch.tech. URL: <https://harch.tech/2025/06/13/formula-stabilizatsiyi-dlya-chogo-molokiya-molochniy-alyans-proponuyut-zafiksuvati-tsini-na-sire-moloko/>. (дата звернення: 18.09.2025).

11. До системи контролю молока в Україні підключено 85 виробників. Agroportal. URL: <https://agroportal.ua/news/zhivotnovodstvo/do-sistemi-kontrolyu-moloka-v-ukrajini-pidklyucheno-85-virobnikiv>. (дата звернення: 19.09.2025).

12. Новини “Danone”. URL: https://danone.ua/news/?tx_news_pi1%5Bnews%5D=256&cHash=81fb4b15715d07ff82e09be4c6f2756. (дата звернення: 19.09.2025).

13. ТДВ “Яготинський маслозавод”. Інформація. URL: <https://milkalliance.com.ua/company/inform/yagotinskij-maslozavod//>. (дата звернення: 20.09.2025).

14. ТОВ “Пирятинський сирзавод”. Інформація. URL: <https://milkalliance.com.ua/company/inform/piryatinskij-sirzavod/>. (дата звернення: 20.09.2025).

15. Приватне акціонерне товариство “Молочний альянс”. Інформація. URL: <https://milkalliance.com.ua/company/inform/molochnij-alyans/>. (дата звернення: 20.09.2025).

References

1. Klymchuk, V.V. Lopashchuk, I.A. and Matsiuk, N.O. (2020), “*Application of sensitivity analysis to assess factors determining the cost of enterprise products*”, *Infrastruktura rynku*, vol. 46, pp. 123–128. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrctr_2020_46_22 . (Accessed 10 September 2025).

2. Zhmudinskyi, V.P. (2022), “*Sale of products at a price lower than production cost: tax consequences*”, *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy “Kyivskyi politekhnichniy instytut”*. Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo, vol. 2,

p. 67. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2022_2_12 . (Accessed 11 September 2025).

3. Avercheva, N. (2021), “*Economic analysis of milk profitability*”, *Agrosvit*, vol. 7-8, pp. 109-120. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.7-8.109

4. Minfin (2025), “*Index of dairy product prices*”, available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/wares/index/dairy/> . (Accessed 12 September 2025).

5. State Statistics Service of Ukraine (2025), “*Activities of enterprises*”, available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> . (Accessed 12 September 2025).

6. Open4Business (2025), “*Milk production in Ukraine decreased by 7% in June – AVM*”, available at: <https://open4business.com.ua/vyrobnycztvo-moloka-v-ukrayini-u-chervni-skorotylosya-na-7-avm/>

7. Association of Milk Producers of Ukraine (2025), “*Dairy Map of Ukraine 2025: Achievements despite losses*”, available at: <https://avm-ua.org/uk/post/molocna-karta-ukraini-2025-zdobutki-popri-vtrati> . (Accessed 12 September 2025).

8. Agroberichten Buitenland (2024), “*Enhancing energy efficiency in Ukraine’s dairy sector: opportunities for Dutch companies*”, available at: <https://www.agroberichtenbuitenland.nl/actueel/nieuws/2024/12/30/enhancing-energy-efficiency-in-ukraines-dairy-sector-opportunities-for-dutch-companies> . (Accessed 15 September 2025).

9. Milkua.info (2024), “*The third force – formation of milk producers’ cooperation in Ukraine*”, available at: <https://milkua.info/uk/post/treta-sila-stanovlenna-kooperacii-virobnikov-moloka-v-ukraini> . (Accessed 15 September 2025).

10. Harch.tech (2025), “*Formula for stabilization: why Molokia and Milk Alliance propose to fix raw milk prices*”, available at: <https://harch.tech/2025/06/13/formula-stabilizatsiyi-dlya-chogo-molokiya-molochniy-alyans-proponuyut-zafiksuvati-tsini-na-sire-moloko/> . (Accessed 18 September 2025).

11. Agroportal.ua (2025), *“Eighty-five producers connected to the milk control system in Ukraine”*, available at: <https://agroportal.ua/news/zhivotnovodstvo/dostystemi-kontrolyu-moloka-v-ukrajini-pidklyucheno-85-virobnikiv> . (Accessed 19 September 2025).
12. Danone Ukraine (2025), *“Danone news”*, available at: https://danone.ua/news/?tx_news_pi1%5Bnews%5D=256&cHash=81fb4b15715d07ff82e09be4c6f2756 . (Accessed 19 September 2025).
13. Yagotyn Oil Plant (2025), *“Limited liability company “Yagotyn Oil Plant”. Information”*, available at: <https://milkalliance.com.ua/company/inform/molochnij-alyans/> . (Accessed 20 September 2025).
14. Piryatyn Cheese Factory (2025), *“Limited Liability Company “Piryatyn Cheese Factory”. Information”*, available at: <https://milkalliance.com.ua/company/inform/piryatinskij-sirzavod/> . (Accessed 20 September 2025).
15. Milk Alliance (2025), *“Private Joint-Stock Company “Milk Alliance”. Information”*, available at: <https://milkalliance.com.ua/company/inform/molochnij-alyans/> . (Accessed 20 September 2025).

Стаття надійшла до редакції 15.10.2025 р.